

Śródka, Andrzej

Sprawozdanie z działalności statutowej Instytutu Historii Nauki PAN w roku 1997

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/1, 179-190

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ
INSTYTUTU HISTORII NAUKI PAN
W ROKU 1997

PRACE BADAWCZE

Osiągnięcia prac badawczych, prowadzonych w roku 1997, mieszczą się w następujących dziedzinach:

- I. Naukowe i kulturowe dziedzictwo starożytności i średniowiecza,
- II. Renesansowe spory o metodologię nauk matematyczno-przyrodniczych: modele, autorytety i doświadczenia,
- III. Wpływ nowożytnej myśli zachodnioeuropejskiej na rozwój nauk społecznych w Polsce XVII–XX wieku; rola środowisk zakonnych i mecenatów naukowych,
- IV. Edukacja i społeczeństwo w Polsce w kontekście europejskim w XV–XX wieku,
- V. Nauka o życiu w kulturze europejskiej,
- VI. Historia techniki i nauk o Ziemi,
- VII. Nauka i kultura w aspekcie metodologicznym i filozoficznym.

I. NAUKOWE I KULTUROWE DZIEDZICTWO
STAROŻYTNOŚCI I ŚREDNIOWIECZA
(CZŁOWIEK I PRZYRODA W REFLEKSJI FILOZOFICZNEJ;
ANTOLOGIE I REPERTORIA)

Jerzy Burchardt wydał w serii „Studia Copernicana” książkę *Higiena wedle Tomasza z Wrocławia* oraz opracował do niej dwa indeksy: osób krajowych i miejscowości oraz lekarstw i terminów medycznych; kontynuował prace nad krytyczną edycją (z komentarzem egzegetycznym) *Aggregatum Medicinarum Simplicium* wrocławskiego biskupa. Małgorzata Frankowska-Terlecka opracowała schematy komentarzy i przypisy do tłumaczonych XII–XIV-wiecznych tekstów filozoficznych oraz kontynuowała badania nad pojęciem filozofii i Natury w dziełach literacko-filozoficznych tej epoki m.in. na przykładzie twórczości Jana z Meun; dokonała pierwszego polskiego przekładu (z T. Zielińską) *Le roman de la Rose*, jednego z arcydzieł francuskiej literatury średniowiecznej. Michał Pedracki

przygotował i opublikował pracę o karach dla ludzi wolnych w najstarszych kodeksach mezopotamskich, zwracając uwagę na możliwości odmiennej, niż w tradycyjnych opracowaniach, interpretacji „prawa Talionu”. Jacek Soszyński kontynuował kwerendy średniowiecznych kodeksów w zbiorach polskich, wyyskując głównie zbiory Seminarium Duchownego w Płocku oraz uzupełnił całość projektu repertorium o nowy dział – rękopisy zaginione, na podstawie zbiorów Seminarium Duchownego w Płocku; podjął jednocześnie prace nad wydaniem kolejnych spisów ksiąg sądów szlacheckich: tykocińskich i supraskich. Jarosław Włodarczyk kontynuował prace nad krytyczną edycją pierwszego polskiego przekładu *Sidereus nuncius*. Michał Zgórzak, na podstawie analizy komentarza Grzegorza z Arezzo do *Farsalii* Lukana, zinterpretował próbę przedstawienia przez włoskiego humanistę niektórych aspektów historii i kultury starożytnych Indii oraz ukazał oryginalne przemyślenia komentatora, jak i kontynuowanie przez niego tradycji starożytnej i wczesnośredniowiecznej.

II. RENESANSOWE SPORY O METODOLOGIĘ NAUK MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZYCH: MODELE, AUTORYTETY I DOŚWIADCZENIA

Paweł Czartoryski zredagował i przygotował edycję tomu XXXVI serii „Studia Copernicana”, zawierający pracę J. Burchardta *Higienna wedle Tomasza z Wroctawia*. Jerzy Dobrzycki ukończył wspólnie z R. Kremerem studium o sporze wokół wartości doświadczenia i autorytetu w początkach XVI wieku oraz ustalił – podczas badań „świat nauki” (wspólnie z T. Bieńkowskim) – nową ocenę zakresu, w jakim nowożytny nurt nauki zyskiwał akceptację w polskim środowisku naukowym I połowy XVII wieku. Adam Matuszewski przekazał do druku tom, opracowanej we współpracy z pracownikami uniwersytetu w Sheffield, korespondencji Jana Jonstona z Samuelem Hartlibem. Grażyna Rosińska zakończyła badania nad zagadnieniem „niewystarczalności” przestrzeni euklideskiej wobec rozwoju arytmetyki i algebry w XV wieku we Włoszech (przekazane do druku wyniki badań rzucają nowe światło na dzieje wczesnych koncepcji przestrzeni wielowymiarowych) oraz kontynuowała prace nad astronomią matematyczną we włoskim renesansie i jej wpływem na środowisko krakowskie (trygonometria w *Summa super tabulas* Marcina Króla z Żurawicy). Anna Wołoszynowa opracowuje pierwsze edycje łacińskich średniowiecznych i renesansowych przekładów *Ekonomiki* Arystotelesa oraz komentarz św. Tomasza z Akwinu do tego dzieła wraz z tekstem Duranda z Alwerni. Wiesław Wójcik zanalizował programy matematyzacji wiedzy, począwszy od Kartezjusza i Leibniza wykazując wpływ ich argumentów filozoficznych na dowodzenie twierdzeń matematycznych.

III. WPŁYW NOWOŻYTNEJ MYŚLI ZACHODNIOEUROPEJSKIEJ
NA ROZWÓJ NAUK SPOŁECZNYCH W POLSCE XVII–XX WIEKU;
ROLA ŚRODOWISK ZAKONNYCH I MECENATÓW NAUKOWYCH

Mariusz Affek podjął próbę oceny prac prawniczych Tadeusza Czackiego, analizując jego rozprawę, dotyczącą obrony prawa rodzimego przed interwencjami państw ościennych oraz pracę kwestionującą moc przepisów prawa rzymskiego, obowiązujących w historycznym rozwoju prawa polskiego. Paweł Komorowski opracował międzywojenną kronikę kolegium i szkoły handlowej oo. pijarów w Lidzie, w której – mimo jej zakonnej powienienicy – kształcili się również uczniowie i wykładali nauczyciele pochodzenia żydowskiego (publikacja opiera się na nieznanym dotąd materiałach źródłowych i zmienia utrwalony schemat myślenia o szkołach zakonnych) oraz kontynuował badania nad adaptacją angielskiej myśli historycznej epoki Oświecenia do historiografii polskiej czasów stanisławowskich (zamierzona praca habilitacyjna); w tym zakresie zanalizował pracę E. Gibbona o historii zmierzchu i następstwach upadku imperium rzymskiego, odnajdując źródła i różnorodne inspiracje dla tego dzieła (podróż Gibbona do Włoch i twórczość Woltera). Jarosław Kurkowski opublikował opartą na nieznanym dotąd materiałach archiwalnych rozprawę dotyczącą dziejów kolegów pijarskich w Werenowie i Lidzie w latach 1735–1845; przede wszystkim jednak kontynuował przygotowanie rozprawy habilitacyjnej *Rola edytorstwa źródeł historycznych i historyczno-prawnych w życiu umysłowym Rzeczypospolitej wieku Oświecenia*, w związku z czym opracował część dotyczącą pracy wydawniczej środowiska skupionego wokół Biblioteki Załuskich, działającego według programu biskupów Józefa Andrzeja i Andrzeja Stanisława Załuskich, a realizowanego w znacznej mierze przez pijarów i jezuitów. Artur Nojszewski – wobec ukazania się książki prof. Adamczyka o studiach Polaków w pijarskim kolegium w Podolinie na Spiszu – sfinalizował swoje dotychczasowe badania na ten temat; podjął ponadto nowy temat rozprawy doktorskiej pt. *Dzieje hungarystyki w Polsce*. Michał Pędracki rozpoczął zbieranie materiałów do rozprawy doktorskiej *Profesorowie Gdańskiego Gimnazjum Akademickiego i ich twórczość naukowa*, mającej określić wkład tej twórczości do rozwoju semitystyki europejskiej. Irena Stasiwicz-Jasiukowa opracowała i przekazała do druku tekst pt. *Jean Jacques Rousseau ou John Locke? Reflexions sur un traité de César Pyrrhus de Varille*, ukazując sylwetkę Francuza, przybyłego do Polski w czasach Augusta III Wettyna, który przebywał na dworze Barbary Sanguszkowej i był zaprzyjaźniony z przedstawicielami ówczesnej polskiej elity intelektualnej i politycznej i włączył się w nurt walki o zreformowanie ustroju Rzeczypospolitej, wyzyskując nowożytną myśl zachodnio-europejską, przede wszystkim Johna Locke’a. Karolina Targosz opracowała rozprawę o relacjach francuskiego, anonimowego podróżnika, przebywającego w Polsce w latach 1688–1689, rozszyfrowując jego nieznanne dotąd nazwisko i określając przynależność zakonną oraz ustalając cel i okoliczności

przybycia do Polski; ponadto kontynuowała zbieranie materiałów źródłowych, dotyczących piśmiennictwa zakonnicy polskich w XVII wieku.

IV. EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO W POLSCE W KONTEKŚCIE EUROPEJSKIM W XV–XX WIEKU

(KULTURA I OŚWIATA ŚWIATA STAROPOLSKIEGO; PRZEMIANY ŚRODOWISK AKADEMICKICH I KSZTAŁCENIA W EUROPIE I POLSCE CZASÓW NOWOŻYTYNYCH; POLSKIE ŚRODOWISKA NAUKOWE NA OBCYZYŃNIE; ORGANIZACJA BADAŃ I INSTYTUCJONALNE POWIĄZANIA Z NAUKĄ EUROPEJSKĄ)

Kalina Bartnicka zgromadziła materiały do biografii Łukasza Kurdybachy; kontynuowała zbieranie materiałów do dziejów młodzieży uniwersyteckiej w Wilnie w latach 1816–1832 oraz badała materiały dotyczące udziału Michała Pełki-Polińskiego w życiu administracyjnym i naukowym Uniwersytetu Wileńskiego po roku 1820. Tadeusz Bieńkowski podczas pracy nad przygotowaną wraz z J. Dobrzyckim książki *Staropolski świat nauki*, ustalił wpływ szkół kręgu katolickiego i różnowierczego na popularyzację wiedzy naukowej i ograniczanie zainteresowań ogółu ludzi wykształconych do kultury literackiej oraz uzupełnił istniejący polski przekład jezuickiej ustawy szkolnej z 1599 roku o brakujące 30 rozdziałów. Janina Chodakowska zakończyła kolejne rozdziały rozprawy o kształceniu nauczycieli szkół średnich w II Rzeczypospolitej, ukazując różnice organizacyjno-programowe studiów uniwersyteckich w Królestwie i Galicji oraz omawiając odbudowę i rozbudowę uniwersyteckich Wydziałów Filozoficznych i ich pochodnych. Katarzyna Dormus ukończyła rozprawę doktorską o rozwoju form wychowania estetycznego w Krakowie w latach 1850–1914 w powiązaniu z przemianami, zachodzącymi w zachodnich teoriach pedagogicznych. Henryka Hołda-Rózewicz badała dorobek naukowy i publicystyczny Józefa Supińskiego i ukazała tego uczonego jako twórcę systemu naukowego. Małgorzata Malewicz wraz z Janem Piskuriewiczem przygotowała do druku tom korespondencji Marii Skłodowskiej-Curie z uczonymi Europy środkowej i wschodniej, wprowadzając odczytane przez siebie na nowo materiały, nieczytelne na fotokopiach. Józef Miąso kontynuował badania nad dziejami edukacji narodowej od końca XVIII wieku do współczesności na tle szerokiego kontekstu europejskiego i pozaeuropejskiego oraz zebrał materiały do dziejów edukacji w zaborze rosyjskim ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji drobnej szlachty w okresie międzypowstaniowym; w tym zakresie dotarł w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, m.in. do akt Konwiktu Szaniawskich w Łukowie, co pozwoliło na znaczne poszerzenie wiedzy i sprostowanie wielu błędów i uproszczeń, pokutujących w historiografii polskiej i rosyjskiej na temat gen. A. Szaniawskiego, zasłużonego mecenasa nauki i oświaty w Rosji w II połowie ubiegłego stulecia (efektem tego jest przekazanie do druku nowej wersji artykułu *Z dziejów polskiego mecenatu naukowego i oświatowego w Rosji...*). Maria Pasztor kontynuowała prace nad obrazem Polski w oczach francuskich elit

politycznych i wojskowych w latach 1924–1939, wyjaśniając kwestie odnoszące się do wojska polskiego, mniejszości narodowych i gospodarki. Jan Piskurewicz zakończył pracę nad obszerną książką o działalności Polskiej Akademii Umiejętności w 20-leciu międzywojennym oraz wraz z M. Malewicz przygotował do druku tom korespondencji Marii Skłodowskiej-Curie z uczonymi Europy środkowej i wschodniej; przeprowadził ponadto kwerendę archiwalną w spuściźnie Romana Pollaka do projektowanej pracy o polsko-włoskich stosunkach naukowych i oświatowych. Jerzy Różewicz kontynuował badania nad działalnością polskich środowisk naukowych w Petersburgu w latach 1857–1918 oraz nad Polakami w uniwersytetach rosyjskich w latach 1802–1918; przygotował materiały do opracowania związków akademii nauk w krajach słowiańskich z nauką polską i Polakami. Joanna Schiller rozpoczęła zbieranie materiałów do pracy habilitacyjnej na temat administracji szkół średnich, dziejów poszczególnych szkół i ewolucji programów nauczania w tym zakresie na ziemiach polskich w I połowie XIX wieku. Wojciech Sokołowski prowadził kwerendy dotyczące działalności mecenasowskiej poszczególnych sekretarzy królewskich w latach 1575–1648. Ryszard Terlecki przygotował do druku pierwszą szczegółową prezentację dokonań Towarzystwa Kursów Naukowych w latach 1977–1980 w zakresie organizacji wykładów i badań w zakresie tych dziedzin nauki, które podlegały ograniczeniom i cenzurze ze strony władz komunistycznych. Leszek Zasztowt ukończył prace nad wydaniem monografii *Kresy 1832–1864. Szkolnictwo na ziemiach litewskich i ruskich dawnej Rzeczypospolitej* oraz określił – na podstawie danych z parafii katolickich Rosji – liczbę ludności przesiedlonej w głąb Rosji i na Syberię po upadku powstania styczniowego.

V. NAUKI O ŻYCIU W KULTURZE EUROPEJSKIEJ
(TEORIE MEDYCZNE XVIII–XX WIEKU; ADAPTACJA CZŁOWIEKA
W UJĘCIU EKOLOGICZNYM I FARMAKOLOGICZNYM)

Iwona Arabas podjęła próbę odtworzenia wiedzy na temat środków leczniczych, stanu zdrowotnego i warunków higienicznych w dworach polskich na przełomie XVIII i XIX wieku. Adam Kasperowicz przeprowadził wstępną kwerendę bibliograficzną w związku z badaniami nad historią leku roślinnego w Polsce w XIV–XVII wieku i nad rekonstrukcją ówczesnej wiedzy o terapeutycznym zastosowaniu roślin leczniczych w dawnej Polsce. Barbara Kuźnicka ukończyła prace nad historią aptekarstwa i farmacji w Polsce od początku XX wieku do końca II wojny światowej, ukazując toczące się tu konflikty społeczne i występujące tendencje postępowe, zmiany instytucjonalne i edukacyjne, będące podstawami rozwoju nauk farmaceutycznych oraz stan aptekarstwa w latach 1939–1945 na terenie Rzeszy Niemieckiej, w Generalnym Gubernatorstwie i na terenach wschodnich, zajętych przez władze radzieckie. Halina Lichočka przedstawiła, po raz

pierwszy w polskiej literaturze fachowej, ewolucję teoretycznych interpretacji zjawisk i procesów chemicznych w nauce europejskiej w I połowie XIX wieku. Bożena Płonka-Syroka prowadziła badania nad modelem procesów modernizacyjnych w europejskiej medycynie nowożytnej, nad zagadnieniem podmiotowości człowieka w teorii medycyny nowożytnej i nad rozwojem niemieckiej medycyny w połowie XIX wieku. Andrzej Śródka zakończył pracę nad III tomem książki *Uczeni polscy XIX–XX stulecia* i rozpoczął pracę nad tomem kolejnym, ukazał i zinterpretował ogólnopatologiczne tezy w książkach i doniesieniach klinicznych i teoretycznych Władysława Biegańskiego oraz przedstawił i omówił dawne metody leczenia chirurgicznego wrodzonego wycisnienia pęcherza moczowego (wspólnie z I. Sosnowską i R. Sosnowskim). Bożena Urbanek przeprowadziła kwerendę archiwalną nad zagadnieniem regulaminów i zakresu obowiązków służb szpitalnych w zakresie opieki nad chorymi w XIX wieku w Warszawie oraz dokonała kwerendy materiałów dotyczących szkolnictwa położniczego i opieki szpitalnej na Wileńszczyźnie w latach 1800–1939; odkryła w Państwowym Archiwum Obwodu Grodzieńskiego nieznaną dotąd dużą kartotekę Polaków (w tym i pracowników służby zdrowia), zaangażowanych w działalności Armii Krajowej, a następnie uwięzionych i represjonowanych przez NKWD; opracowała ponadto materiały dotyczące ewolucji polskiej terminologii XVI–XVIII-wiecznej, związanej z opieką nad chorym. Beata Wysakowska zakończyła badania nad informacjami o konopiach w średniowiecznych kodeksach medycznych, antidotariach i pracach botanicznych.

VI. HISTORIA TECHNIKI I NAUK O ZIEMI

Aldona Ertman rozpoczęła prace nad fizjograficzno-geograficznym obrazem Królestwa Polskiego w I połowie XIX wieku na podstawie *Topograficznej Karty Królestwa Polskiego* z 1843 roku i znajdującego się w Moskwie *Atlasu Statystycznego Królestwa* z 1842. Bolesław Orłowski ukończył prace redakcyjne nad tomami VII i VIII *Słownika biograficznego techników polskich* i nad książką B. Chwaścińskiego *Mosty na Wiśle i ich budowniczowie* oraz napisał dużą część książki o roli Europy w dziejach techniki; przełożył poza tym dzieło D. Cardwella *The Fontana History of Technology*, najnowsze z tego zakresu w literaturze światowej. Wiesława Wernerowa przygotowała do edycji opis dekanatu olwickiego diecezji wileńskiej z 1784 roku, prowadziła badania źródłowe zbioru rękopisów kijowskich, dotyczącego geograficzno-statystycznego opisu parafii Królestwa, dokonanego przez Karola de Perthésa z lat 1791–1796, kontynuowała prace edytorskie nieznanego rękopisu atlasu Warszawy z roku 1771 oraz przygotowywała do druku wraz z Dorotą Kozłowską *Kartografię polską XIX wieku* B. Olszewicza.

VII. NAUKA I KULTURA W ASPEKTCIE METODOLOGICZNYM I FILOZOFICZNYM

Andrzej Biernacki wydał książkę *Osiem Zjazdów Polonistycznych. Od Michała Bobrzyńskiego do Stefana Żółkiewskiego* oraz opracował i wydał z rękopisów autobiografie okupacyjne dwóch wybitnych filologów klasycznych – Seweryna Hammera i Gustawa Przychockiego; obecnie przygotowuje do druku obustronną korespondencję Wacława Borowego i Karola Wiktora Zawodzińskiego. Jaromir Jeszke kontynuował badania nad świadomością metodologiczną polskich historyków medycznych, prowadząc je w kierunku dużego opracowania monograficznego *W poszukiwaniu polskiej szkoły historii medycyny*; z tego zakresu opublikował wyniki swych badań nad recepcją idei i osiągnięć nauki europejskiej przez polskich historyków medycyny w XIX wieku. Michał Kokowski zakończył prace nad źródłową genezą i analizą poglądów Thomasa S. Kuhna, wyjaśniając mechanizm rozumowań tego wybitnego historyka i filozofa nauki oraz ukazał osiągnięcia historyków nauki na temat rewolucji kopernikańskiej w ostatnich czterdziestu latach. Marek Troszyński kontynuował zbieranie materiałów na temat historii konkordancji i sporządził projekt badawczy dla konkordancji dzieł wszystkich Juliusza Słowackiego oraz rozpoczął badania źródłowe i bibliograficzne do pracy habilitacyjnej na temat „bluszczowości” J. Słowackiego. Wiesław Wójcik badał próby nawiązania przez matematyków, zajmujących się na przełomie XIX i XX wieku teorią kontinuu i teorią liczb rzeczywistych, do znanych paradoksów starożytnych oraz zakończył i przekazał do druku wyniki badań nad rozwojem idei topologii geometrycznej u Z. Janiszewskiego. Przekazał także do druku pracę *Matematyczność przyrody jako główne zagadnienie filozofii nauki*. Stefan Zamecki opracował materiały do książki *Powstanie koncepcji atomistyczno-molekularnych w chemii. Aspekty empiryczne i teoretyczne* oraz kontynuował zbieranie materiałów do opracowania zagadnień filozofii i historii dziedziny nauki w pracach Williama Whewella.

WYMIANA ZAGRANICZNA

Współpraca z Instytutem Historii Litwy (w ramach umowy bezpośredniej) stanowiła kontynuację badań nad archiwaliami, obejmującymi materiały dotyczące udziału wileńskim profesorów w ogólnopolskich pracach nad reformą tak zwanych wydziałów nauczycielskich, utworzenia studium pedagogicznego, opinii USB na temat szkolnej reformy ustrojowej w 1932 r. i utworzenia liceum im. J. i J. Śniadeckich w Wilnie oraz obejmowała przeprowadzenie kwerendy na temat populacji studentów uniwersytetu w ostatnim roku funkcjonowania uczelni – K. Bartnicka, J. Chodakowska.

Kontynuowano współpracę z niemieckimi historykami medycyny (udział w VI niemiecko-polskim zjeździe historyków medycyny) – B. Płonka-Syroka.

Współpraca francusko-polska: pracownicy IHN PAN uczestniczyli w pracach francuskiej grupy roboczej ds. edycji korespondencji Piotra i Marii Curie. Kontynuowano prace nad przygotowaniem wydania całości korespondencji – M. Malewicz, J. Piskurewicz.

Odkrycie podejmowanych w końcu XV wieku nowatorskich rozwiązań problemów astronomii matematycznej oraz ukazanie ich znaczenia dla badań nad wpływami arabskimi w nauce europejskiej tego okresu są wynikiem współpracy z Dartmouth College w USA – J. Dobrzycki.

Współpraca z historykami nauki z Uniwersytetu Harvarda w analizie krytycznej wszystkich gloss, komentarzy i dyskusji, odnotowanych przez czytelników *De revolutionibus...*, doprowadziła do finalnego etapu przygotowania publikacji w serii *Studia Copernicana* – J. Dobrzycki.

W ramach stażu na Uniwersytecie w Yale kontynuowane są badania dokumentów klinowych o treści astronomicznej i astrologicznej – I. Żbikowska.

W 1997 r. kontynuowano kontakty naukowe z Uniwersytetem w Sheffield, dotyczące prac nad przygotowaniem łacińsko-angielsko-polskiej edycji przechowywanej w Sheffield korespondencji Jana Jonstona z Samuelem Hartlibem. Tom przekazano do redakcji *Studia Copernicana* – A. Matuszewski.

Informacja o współpracy realizowanej na podstawie centralnie rozdzielanych limitów wymiany bezdewizowej

Białoruska Narodowa Akademia Nauk

British Academy

CNRS

Japońskie Towarzystwo Popierania Nauki

Szwedzka Akademia Literatury, Historii i Nauk Antycznych

Ukraińska Akademia Nauk

W ramach umowy z Białoruską AN realizowano temat *Polska medycyna w XIX i XX w.* W trakcie pobytu przebadano akta dotyczące organizacji opieki zdrowotnej na terenach tzw. Zachodniej Białorusi. Natrafiono na nieznane kartoteki Polaków, zaangażowanych w działalność AK, represjonowanych i uwięzionych przez NKWD. Informację przekazano do Rady Ochrony Pamięci Walki i Męczeństwa – B. Urbanek.

Współpraca z British Academy dotyczyła badań na temat brytyjskiej myśli historycznej wieku Oświecenia i jej adaptacji w polskiej historiografii czasów „stanisławowskich”. Pobyt wykorzystano do pogłębienia badań twórczości E. Gibbona oraz różnych, niedostępnych w Polsce źródeł – P. Komorowski.

W ramach współpracy z CNRS ukończono tom korespondencji Marii Skłodowskiej-Curie z uczonymi Europy Środkowej i Wschodniej. Planowany termin publikacji – maj 1998 – zespół w składzie M. Malewicz i J. Piskurewicz.

Współpraca z Faculty of Pharmaceutical Sciences w Osaka University i Konan Women's University w Kobe zaowocowała miesięcznym stażem i opisaniem źródeł, dotyczących historii stosowania leków pochodzenia zwierzęcego w zbiorach archiwalnych bibliotek w Kobe, Osace i Toyamie – I. Arabas.

We współpracy ze Szwedzką Akademią Literatury realizowano temat *Chemia organiczna w I połowie XIX wieku*. Zgromadzono archiwalia do pracy *Chemia i farmacja na ziemiach polskich w warunkach niewoli*. Zgromadzono cenne kopie nieznanych w kraju dokumentów dotyczących dziejów nauk przyrodniczych w Polsce w XIX wieku – H. Lichočka.

Realizacja umowy z Ukraińską Akademią Nauk dotyczyła badań na temat *Koncepcje historyczno-prawne i pedagogiczne T. Czackiego*. Pozyskano unikatowe listy (korespondencja z J. Śniadeckim) i ciekawe archiwalia – M. Affek.

ZESPOŁY

W roku sprawozdawczym aktywnie działały zespoły, m.in. historii nauk medycznych i historii kartografii. Działalność zespołów odzwierciedlają publikacje i sesje naukowe.

W pracach zespołu historii nauk medycznych, kierowanego przez Z. Podgórską-Klawe, uczestniczyli specjaliści z uniwersytetów Poznania, Warszawy i Wrocławia, akademii medycznych Łodzi, Poznania i Wrocławia oraz Papieskiego Fakultetu Teologicznego we Wrocławiu.

Zespół historii kartografii pod kierunkiem S. Alexandrowicza skupia 11 specjalistów ze środowisk akademickich Gdańska, Krakowa, Olsztyna, Szczecina, Torunia, Warszawy i Wrocławia; w 1997 opublikowano 2 pozycje: „Z Dziejów Kartografii” t. VIII i IX (*Dzieje dawnych Prus Wschodnich w kartografii i Mapy południowego Bałtyku*).

SESJE I KONFERENCJE

- 1) *Z dziejów myśli ekologicznej* (Zakł. Nauk Biologicznych i Farmacji wraz Komitetem Historii Nauki i Techniki PAN), Warszawa 7 maja,
- 2) *Z dziejów edukacji i nauki na kresach dawnej Rzeczypospolitej* (Zakł. Historii Nauk Społecznych), Warszawa 22 maja,
- 3) *Przyczyny kasaty zakonu jezuitów* (Zakł. Historii Nauk Społecznych), Warszawa 9 października,

- 4) *XVIII Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii* pt. *Kartografia Królestwa Polskiego 1815–1915* (zespół historii kartografii), Warszawa 21–22 listopada,
- 5) *Moralny wymiar choroby, cierpienia i śmierci* (Zakł. Historii Nauk Medycznych), Wrocław 5 grudnia,
- 6) *Kontekst odkrycia w dziejach dziedziny nauki* (zespół prof. S. Zameckiego wraz z IFiSPAN), comiesięczne posiedzenia seminaryjne o zasięgu ogólnopolskim.

Pracownicy Instytutu wzięli czynny udział w XX Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Liège (G. Rosińska, W. Wójcik, M. Kokowski), Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Sztokholmie (I. Arabas), Międzynarodowym Sympozjum Komisji Historyków Polskiej i Rosyjskiej Akademii Nauk w Kazaniu (L. Zasztowt), Międzynarodowej Konferencji Historyków Wychowania w Kielcach (K. Bartnicka, J. Chodakowska) i w Międzynarodowej Konferencji *Syberia w historii i kulturze narodu polskiego* (J. Różewicz, W. Wernerowa) oraz w Niemiecko-Polskim Zjeździe Historyków Medycyny w Dreźnie (J. Jeszke, B. Płonka-Syroka) i w polsko-francuskiej konferencji poświęconej związkom Polski i Francji w XIX i XX w. (M. Pasztor).

CZŁONKOSTWA W MIĘDZYNARODOWYCH TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH

J. Burchardt: czł. Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale,

M. Frankowska-Terlecka: czł. Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale i International Society for the History of Rhetoric,

B. Kuźnicka: czł. rzecz. Académie Internationale d'Histoire de la Pharmacie i czł. koresp. Arbeitsgemeinschaft Ethnomedizin,

J. Miąso: czł. International Standing Conference for the History of Education,

B. Orłowski: czł. Międzynarodowego Komitetu Historii Techniki,

G. Rosińska: czł. koresp. Académie Internationale d'Histoire des Sciences, czł. International Union of Astronomy i Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale,

I. Stasiewicz-Jasiukowa: przew. Sekcji Historii Nauki Komitetu Narodowego ds. Współpracy z Międzynarodową Unią Historii i Filozofii Nauki, czł. hon. Societatis Historiae Scientiarum nec non Rerum Technicarum Indagandae apud Academiam Scientiarum Bohemoslovacam i bułgarskiego Tow. Historii i Teorii Nauki,

A. Śródka: del. Polski do Międzynarodowego Tow. Historii Medycyny oraz czł. zw. i sekr. Wydz. V Nauk Lekarskich Tow. Naukowego Warszawskiego.

STOPNIE AKADEMICKIE. DYDAKTYKA

Centralna Komisja ds. Tytułów i Stopni Naukowych zatwierdziła, nadany przez Radę Naukową stopień naukowy doktora habilitowanego doktorowi Janowi Piskurewiczowi. Rada Naukowa IHN PAN nadała stopnie doktorskie Katarzynie Dormus, Michałowi Kokowskiemu i Michałowi Zgórzakowi. Nie przyznano stypendiów doktorskich i habilitacyjnych z powodu drastycznych ograniczeń finansowych.

Działalność dydaktyczną prowadziło 26 osób w 7 wyższych uczelniach: w Warszawie, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Łowiczu, Pułtusku i Siedlcach.

PRACE BADAWCZE (GRANTY KBN)

Realizowane przez Instytut:

Staropolski świat nauki [kier. J. Dobrzycki];

Korespondencja M. Skłodowskiej-Curie z uczonymi z Europy Środkowej i Wschodniej [kier. J. Piskurewicz];

Medycyna niemiecka nurtu niematerialistycznego i polska recepcja jej teorii i doktryn w XIX w. [kier. B. Płonka-Syroka];

Czterdzieści lat przyjaźni i współpracy: Wacław Borowy – Karol Wiktor Zwodziński (1910–1950) [kier. A. Biernacki].

Realizowane poza Instytutem:

Antologia tekstów filozoficznych średniowiecza [M. Frankowska-Terlecka].

WYRÓŻNIENIA

Leszek Zasztowt – Redakcja „Przeglądu Wschodniego”:

nagroda w kategorii autorów krajowych za pracę habilitacyjną *Kresy 1832–1864. Szkolnictwo na ziemiach litewskich i ruskich dawnej Rzeczypospolitej*.

INFORMACJE OGÓLNE

Stan osobowy w końcu roku wynosił 55 osób, w tym 44 pracowników naukowych.

Spośród pracowników naukowych odeszły 3 osoby (na emeryturę – 1 profesor i 1 adiunkt, na zagraniczny staż naukowo-badawczy – 1 asystent). Instytut zatrudnił 3 osoby na etatach naukowych (2 asystentów i 1 adiunkt). Spośród innych pracowników odeszły cztery osoby, a zatrudniono dwie.

Instytut należy do kategorii A w systemie klasyfikacji KBN. Dotacja KBN na działalność statutową wynosiła 1 530 000 zł (w roku 1996 – 1 134 800). Na tzw. działalność ogólnotechniczną, obejmującą m.in. koszty druku książek i czasopism, Instytut uzyskał – nieco wyższą w porównaniu z ubiegłoroczną – dotację z Polskiej Akademii Nauk – 33 000 zł.

Opublikowano łącznie 10 pozycji, w tym wydawnictwa ciągłe i czasopisma: „Analecta” z. 1 i 2/1997, „Kwartalnik HNiT” nr 3/4 1996, 1, 2 i 3–4 /1997, „Medycyna Nowożytna. Studia nad Historią Medycyny” t. 3 z. 1–2 i t. 4 z. 1–2/1997, „Słownik Biograficzny Polskich Nauk Medycznych” z. 5 1997; książki: *Problemy Hilberta* oraz *Higiena Tomasza z Wrocławia*, wyd. w serii „Studia Copernicana”.

Pracownicy Instytutu opublikowali łącznie 109 prac naukowych, w tym 7 książek, 12 rozdziałów w książkach, 46 artykułów i rozpraw, w tym 10 publikacji w recenzowanych czasopismach o zasięgu światowym, 44 referaty, doniesienia i materiały konferencyjne oraz 4 przekłady (3 książki i 1 artykuł). Ponadto w dorobku pracowników naukowych Instytutu znalazły się publikacje popularne, artykuły prasowe i inne.

Dyrekcja Instytutu uznała za najważniejsze osiągnięcia naukowe w roku ubiegłym książkę doc. Jerzego Burchardta *Higiena wedle Tomasza z Wrocławia* jako pionierskie opracowanie z zakresu mediewistyki historycznomedycznej i przyrodoznawczej oraz przekład prof. Małgorzaty Frankowskiej-Terleckiej książki *Powieść o Róży* jako wynik prowadzonych w placówce badań metodologiczno-edytorskich.

Andrzej Śródka
(Warszawa)

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN W 1997 R.

Charakterystyczna dla Komitetu wielopłaszczyznowość podejmowanych prac, wynikająca z samej struktury tej korporacji, zrzeszającej specjalistów historii rozmaitych dziedzin nauki powoduje, iż praktykowane zwykle w sprawozdaniach rozgraniczenie działalności organizacyjnej i naukowej staje się trudne. Ramy organizacyjne dla bogatej tematyki badawczej tworzą powołane w Komitecie komisje problemowe. Wszystkie zebrania plenarne mają części naukowe; referaty wygłaszane podczas tych zebrań gromadzą, poza członkami Komitetu, również